

C/2024/3669

26.6.2024

Yttrande från Europeiska regionkommittén – Ökad social inkludering av barn genom genomförandet av den europeiska barngarantin på lokal och regional nivå

(Yttrande på eget initiativ)

(C/2024/3669)

Föredragande: Enzo LATTUCA (IT-PES), provinsordförande, Forlì-Cesena; borgmästare, Cesena

POLITISKA REKOMMENDATIONER

EUROPEISKA REGIONKOMMITTÉNS STÅNDPUNKT (ReK),

Inledande kommentarer

1. Europeiska regionkommittén (ReK) noterar med oro att barnfattigdom är en av vår tids allvarligaste sociala utmaningar. Barn utgör omkring 20 % av EU:s befolkning, och av dessa riskerar omkring en fjärdedel att drabbas av fattigdom och social utestängning. Barn är således den mest utsatta gruppen, där fattigdom och social utestängning är vanligast. Denna situation har förvärrats på grund av pandemins ekonomiska konsekvenser och de ökade levnadskostnaderna.
2. Fattigdomen i EU är således nära kopplad till ålder och familjens sammansättning, med stor variation i fråga om utmaningar, utsatta grupper och indikatorer i EU:s medlemsstater och regioner. Under alla omständigheter bör särskild uppmärksamhet ägnas politiken för stöd till barnfamiljer och samordnade åtgärder för att målen för fattigdomsminskning i den europeiska pelaren för sociala rättigheter ska uppnås.
3. Kommittén bekräftar den stora skillnaden i barnfattighedsnivå inom medlemsstaterna, vilket visar på komplexiteten i de utmaningar som olika regionala och urbana förhållanden medför, och pekar därför på behovet av ett helhetsinriktat och mångsidigt politiskt svar. ReK noterar dessutom, såsom bekräftas av Unicefs senaste "Report Card 18", att ett lands nationella välbefinnande inte garanterar en låg barnfattigdom och att barnfattigdomen tvärtom har ökat betydligt i vissa av de rikaste länderna under de senaste tio åren.
4. Kommittén vill uttrycka sin uppskattning för de ökade sociala investeringarna i EU och särskilt för insatserna för att främja inrättandet av daghem och barnomsorg i hela EU. Dessa investeringar förbättrar inte bara EU-medborgarnas livskvalitet utan har också en positiv inverkan på ekonomin genom att de bidrar till att skapa arbetstillfällen, stödja föräldraskap och minska ojämlikheten mellan könen.
5. Det finns en verklig risk för att målet i handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter om att minska barnfattigdomen i EU med fem miljoner barn inte kommer att uppnås. Slutligen efterlyser vi en översyn av skattereglerna i syfte att stimulera de investeringar som behövs för att stödja familjer och barn som lever i utsatthet.
6. ReK betonar den strategiska betydelsen av investeringar i de första levnadsåren, och framför allt i livets första 1 000 dagar, för att lägga grunden för utvecklingen av friska individer och välmående samhällen, vilket visar på behovet av ett tillräckligt finansiellt och lagstiftningsmässigt åtagande från EU:s och medlemsstaternas sida. Barnomsorg utgör således inte en utgift utan en investering, dvs. en strategisk åtgärd för att sörja för en bättre utveckling för samhället som helhet och skapa lika möjligheter för alla, överbrygga utbildningsklyftan mellan barn från familjer med olika inkomstnivåer samt främja lika utbildningsmöjligheter redan från tidig ålder.
7. Åtgärder för att bekämpa barnfattigdom, särskilt tillgång till förskoleverksamhet och barnomsorg, är också avgörande för att ta itu med bristande jämställdhet och bidrar till att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden, som ofta hämmas av otillräckligt stöd i fråga om barnomsorg.

8. Kommittén vill fästa uppmärksamheten på särskilt oroväckande förhållanden i samband med nödsituationer. Det handlar om krigssituationer som har en direkt inverkan på medlemsstaternas ekonomier och samhällen, såsom kriserna i Ukraina och Mellanöstern, och som utsätter barn för ytterligare risk för övergrepp, utnyttjande och berövande av grundläggande omsorg, vilket gör riktade och tillräckligt finansierade insatser ännu mer brådskande.

9. Bland de åtgärder som EU har infört inom ramen för pelaren för sociala rättigheter vill ReK särskilt framhålla den europeiska barngarantin, rådets rekommendation av den 14 juni 2021 vars främsta syfte är att se till att fler behövande barn får tillgång till grundläggande tjänster såsom utbildning, lämplig bostad, lämplig kost och hälsoskydd, med ett helhetsgrepp för att motverka fattigdom och social utestängning bland barn.

10. Kommittén välkomnar både barngarantins tredje försöksfas (som genomförs med stöd och tekniskt bistånd från Unicef) och alla medlemsstaters framläggande av nationella handlingsplaner för barngarantin, där de lokala myndigheternas framträdande roll är ett gemensamt inslag trots de markanta skillnaderna dem emellan. Den lokala nivån är avgörande för förvaltningen av många grundläggande tjänster, såsom förskoleverksamhet och barnomsorg, social omsorg och hälso- och sjukvård, samt målens mätbarhet, utvecklingen och insamlingen av data, utbytet av god praxis och övervakningen, men också för barnens och civilsamhällesorganisationernas deltagande i utarbetandet av politiken.

11. ReK beklagar att vissa medlemsstater lade fram sin nationella plan nästan två år efter den ursprungliga tidsfristen och att framläggandet av planen i andra medlemsstater inte har följts av genomförande och konkreta åtgärder. Kommittén hoppas dessutom att de lokala myndigheterna tillsammans med EU-institutionerna kommer att kunna sporra medlemsstaterna att genomföra planerna, och efterlyser en effektiv och beslutsam övervakning från kommissionens sida av genomförandet av den politik som är kopplad till barngarantin, i synnerhet en effektiv och konsekvent användning av de medel som avsatts för att bekämpa barnfattigdom inom ramen för ESF+.

12. Med tanke på de stora konsekvenserna av covid-19-pandemin och kriget i Ukraina för barn och familjer uppmanas därför kommissionen att öka den andel av ESF+ som avsatts för initiativet och att fortsätta att finansiera stödpaket för barn i nödsituationer, särskilt genom att stödja lokala myndigheters krishantering.

De lokala myndigheternas roll när det gäller att bekämpa barnfattigdom och genomföra barngarantin

13. Med tanke på kommissionens övervakning av genomförandet av de nationella barngarantiplanerna efter två år (i mars 2024) bör EU-institutionerna se till att medlemsstaterna har de resurser som krävs för att kunna fullgöra sitt viktiga åtagande att investera i barn och kan fokusera på genomförandet av de nationella barngarantiplanerna och de lokala myndigheternas centrala roll, i synnerhet med tanke på det kommande valet till Europaparlamentet.

14. Kommittén är medveten om de lokala myndigheternas strategiska roll när det gäller att förstå de territoriella särdrag som orsakar barnfattigdom i deras lokalsamhällen, och uppmanar kommissionen, Europaparlamentet, medlemsstaterna och de lokala myndigheterna att stödja genomförandet av lokala och regionala handlingsplaner för barngarantin som beaktar särdragen i varje region och lokalsamhälle, främjar barns sociala delaktighet och syftar till att tillhandahålla ett minimipaket med grundläggande tjänster som ska garanteras de mest utsatta barnen, bl.a. förskoleverksamhet och barnomsorg, skolmåltider, social omsorg samt hälso- och sjukvård.

15. För att bekämpa barnfattigdom krävs kunskap om dess orsaker, som är komplexa och varierade: Av denna anledning måste insatserna samordnas på flera åtgärdsnivåer som sträcker sig bortom det lokala sammanhanget. Det är därför nödvändigt med detaljerade uppgifter om förekomsten av fattigdom i olika områden, både för att fördela resurser och stöd på ett korrekt sätt och för att genomföra åtgärdsstrategier på EU-nivå.

16. ReK stöder en modell för decentraliserad flernivåstyrning där man beaktar subsidiaritetsprincipen och respekterar de befogenheter som ligger på nationell nivå och med en alltmer aktiv och beslutsfattande roll för de lokala myndigheterna när det gäller att förvalta resurser och planera en effektiv social-, hälso- och utbildningspolitik, särskilt för att direkt tillgodose barns behov.

17. Man bör främja samarbete och partnerskap, även offentlig-privata partnerskap under överinseende av ett offentligt ansvarigt organ, på lokal nivå för att tillhandahålla offentliga tjänster, med målet att göra dessa tjänster mer tillgängliga och bättre anpassade till barnens behov. Vi betonar behovet av att tillhandahålla personalen vid lokala myndigheter kontinuerlig utbildning och fortlöpande stöd för att förbättra kompetensen och effektiviteten i genomförandet av program riktade till barn.

18. Man bör underlätta lokala myndigheters direkta tillgång till EU-medel för barn genom förenklade förfaranden och minskade administrativa bördor. Kommittén är medveten om vikten av lokalt deltagande i valet av utgifter och i genomförandet av initiativ, med särskild hänvisning till Europeiska socialfonden+ men även instrumentet för tekniskt stöd och Next Generation EU.

19. ReK efterlyser mer tekniskt stöd till de lokala myndigheterna när det gäller politik för barn, både genom utbyte av god praxis på lokal och regional nivå och genom kapacitetsuppbyggnad och övervakning. Det tekniska stödet skulle kunna finansieras genom Europeiska socialfonden och bör ha som främsta mål att skapa nätverk för bästa praxis i EU som "ställs till förfogande" för lokala myndigheter och regioner som har lägre kapacitet och kompetens men som vill investera resurser i politiken för barn, särskilt i förskoleverksamhet och barnomsorg.

20. När det gäller de europeiska och nationella programmen anser ReK att det krävs ständig uppmärksamhet vid och ökad samordning av investeringar i utveckling och förbättring av tjänster för barn i perifera delar av regionerna, särskilt i områden som löper särskilt stor risk för avfolkning.

Huvudsakliga utmaningar och åtgärder

21. Bland de olika tjänster som det hänvisas till i den europeiska barngarantin inriktar sig kommittén på dem som förvaltas direkt av lokala myndigheter, såsom barnomsorg och förskoleverksamhet (som i vissa medlemsstater är direkt integrerade i utbildningssystemet), kost och hälsa. Målet att skapa ett paket med grundläggande minimitjänster som de lokala myndigheterna tillhandahåller – garanterade, universella och kostnadsfria, inklusive barnomsorg, ekonomiskt överkomliga skolmältider av hög kvalitet som är kostnadsfria för barn från missgynnade miljöer och ett adekvat hälso- och sjukvårdssystem – är det bästa sättet att ge barn som är bosatta i EU lika möjligheter. Samtidigt noterar vi också de stora budgetkonsekvenserna av dessa tjänster.

22. Särskilt strategiska är investeringar i att öka utbudet av förskoleverksamhet och barnomsorg, så att dessa tjänster blir kostnadsfria (eller, om detta inte är möjligt, åtminstone ekonomiskt överkomliga) för alla barn som är bosatta i EU, för att nå Barcelonamålet (om en täckning på 50 % senast 2030) och i synnerhet minska ojämlikheten i fråga om tillgång, med särskild uppmärksamhet på de mest utsatta barnen, samt för att ta itu med fenomenet utbildningsfattigdom.

23. Det är en prioritering att sörja för hälsosam och lämplig kost av hög kvalitet genom allmän tillgång till skolmältider för alla barn som är bosatta i EU, genom att ekonomiskt överkomliga skolmältider (som är kostnadsfria för barn från missgynnade miljöer) erkänns som en grundläggande och allmän rättighet i all barnomsorg och förskoleverksamhet för åldersgruppen 0–6 år samt i låg- och mellanstadiet (6–11 år).

24. Det är mycket viktigt att man ökar de riktade investeringarna till stöd för barns fysiska och psykiska hälsa, med program som sträcker sig utöver hälsoområdet och inbegriper idrott och fritidsaktiviteter, i synnerhet de som är tillgängliga för barn med funktionsnedsättning.

25. På hälsoområdet är det en prioritering att anta inkluderande och riktade strategier för att ta itu med de särskilda utmaningar som barn och familjer med funktionsnedsättning möter. Tjänster, familjestöd, deltagande och utbildning måste i synnerhet vara tillgängliga för barn med funktionsnedsättning och med avseende på de lokala myndigheter som de i allt högre grad vänder sig till och som ofta saknar de verktyg och resurser som krävs för att garantera grundläggande rättigheter.

26. Kommittén betonar vikten av att inkludera och stödja vissa specifika grupper, såsom barn utan uppehållstillstånd, barn som tillhör minoriteter, hemlösa barn, barn i alternativ omvårdnad, barn med funktionsnedsättning, flyktingbarn eller barn med migrantbakgrund, men även av riktade åtgärder för utsatta barn i gränsöverskridande sammanhang och stöd till lokala myndigheter när det gäller att samordna mottagningstjänster för flyktingbarn.

Deltagande och delaktighet

27. ReK efterlyser en förstärkning av verktygen för barns och alla medborgares deltagande i syfte att öka medvetenheten om barns rättigheter samt det inkluderande deltagandet av barn och ungdomar i samhällslivet och i utformningen av politiken för barn. Därför bör den bredare dialogen mellan de lokala myndigheterna, utbildningsanstalterna, det civila samhället och företrädare för barn och ungdomar stärkas för att se till att barns röst hörs i allt beslutsfattande som berör dem.

28. Vi stöder Europaparlamentets förslag om att inrätta en europeisk huvudstad för barn, med initiativet Europeisk kulturhuvudstad som förebild, och med ett särskilt fokus på barn, deras rättigheter och möjligheter till demokratiskt deltagande, samtidigt som man uppmärksammar vikten av att främja barns rättigheter och välbefinnande på lokal och regional nivå och framgångarna med initiativ såsom Europeisk kulturhuvudstad när det handlar om att främja kulturellt utbyte och kulturell utveckling.

29. Kommittén betonar behovet av att anordna kampanjer för att öka allmänhetens medvetenhet och utbildningsinitiativ om barns rättigheter, med ekonomiskt och logistiskt stöd från EU i syfte att stärka kommunikationsinsatserna och kommunikationsstrategierna.

30. ReK inser att den europeiska barngarantin och ungdomsgarantin kompletterar varandra, och uppmanar med kraft medlemsstaterna att säkerställa samstämmighet och synergier mellan politiken för fattigdomsbekämpning och den aktiva arbetsmarknadspolitikerna, för att täcka hela livet från barn till vuxen.

31. Medlemsstaterna uppmanas att göra alla berörda parter delaktiga i genomförandet av de nationella handlingsplanerna. De lokala barngarantiplanerna måste stödjas av starka lokala partnerskap som omfattar de offentliga organ som tillhandahåller tjänster tillsammans med övriga lokala aktörer, såsom föräldrar, skolor och aktörer från den privata sektorn.

32. Det är mycket viktigt att lokala aktörer deltar även i behovsanalyser och övervakning, eftersom undersökningar om fattigdom och social utestängning bland barn samt livskvalitet på nationell och regional nivå kanske inte ger en heltäckande bild av situationen på lokal nivå, bl.a. på grund av ibland begränsade stickprov.

33. I syfte att effektivisera övervakningen betonar kommittén behovet av att kommissionen och medlemsstaterna fortlöpande offentliggör uppdateringar om (resultatet av) arbetet i kommittén för socialt skydd och dess undergrupp för indikatorer när det gäller fastställandet av övervaknings- och utvärderingsindikatorer som särskilt rör genomförandet av barngarantin.

Bryssel den 18 april 2024.

Vasco ALVES CORDEIRO
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*